

Katsaus islamilaiseen maailmaan

Sylvia Akar • Marja Tiilikainen

NAISET, PERHE JA SEKSUAALITERVEYS

Väestöliitto
Väestötietosarja 13

Sanasto

GHUSL Suuri puhdistautuminen, jolloin kylvetään kokonaan. Ghusl on tarpeen ennen rukousta silloin, kun rukoilija on rituaalisesti epäpuhdas, kuten synnytyksen, kuukautisten tai yhdynnän jälkeen.

HADITH Perimätieto. Hadith-kirjallisuus on islamin toiseksi tärkein tekstikokoelma Koraanin jälkeen. Hadithit eivät ole Jumalan puhetta, vaan teksteissä kerrotaan profeetta Muhammedin toiminnasta. Tärkeimmät hadith-kokoelmat on koottu 800-luvulla.

HENNA Lawsonia inermis -kasvin lehdistä ja varsista tehty väriaine, jota käytettiin jo Muhammedin aikana ihon ja hiusten värjäämiseen. Hennalla on ajateltu olevan siunausta tuova vaikutus, ja sitä onkin käytetty erityisesti erilaisten elämäntapa-rijuhljen aikana.

HUDUD-RIKOS Hudud, suomeksi rajat, tarkoittaa Jumalan asettamia rajoja, joita ihminen ei saa ylittää. Hudud-rikkomus on teko, joka ylittää rajan ja se on rangaistava. Koraanissa mainitut rikkomukset ovat aviorikos, väärä syytös aviorikoksesta, maantierosvovus, viinin juominen ja islamista luopuminen.

INFIBULAATIO Ns. faraoninen ympärileikkaus, ympärileikkauksen radikaalein muoto. Tytön ulkoiset sukuelimet poistetaan ja tyvistetyt häpyhuulet ommellaan yhteen lukuun ottamatta pientä aukkoa virtsan ja kuukautisveren poistumiseksi.

TAHARA Termi tarkoittaa puhdistautumista, mutta sillä viitataan sekä poikien että tyttöjen ympärileikkaukseen. Kansainvälisessä tyttöjen ja naisten ympärileikkausten vastustamistyössä leikkausta kutsutaan usein sukuelinten silpomiseksi. Myös khitan tarkoittaa ympärileikkausta.

KORAANI Islamin pyhä kirja, jonka ajatellaan olevan Jumalan puhetta. Profeetta Muhammed sai tehtäväkseen toimia Jumalan sanansaattajana ja Koraani on koottu hänen kauttaan tulleista ilmoituksista. Koraani jakaantuu 114:ään lukuun, suuraan, joissa on 3–286 säettä.

KORAANIKOULU Pienten lasten ensimmäinen koulu, jossa opiskellaan Koraania, lukemista ja kirjoittamista.

MAHR / MEHER Morsiusraha.

MUT'A / SIGHE Väliaikainen avioliitto. Vain 12-shiialaiset hyväksyvät mut'a-liiton. Se solmitaan tietyksi, ennalta määräytyksi ajaksi.

PAASTO Yksi islamin peruspilareista. Muslimit paastoavat ramadan-kuussa. Tällöin ei saa syödä eikä juoda mitään eikä

harjoittaa seksiä auringon nousun ja laskun välillä. Monet kieltäytyvät tänä aikana myös tupakoinnista sekä hajusteiden ja meikkien käytöstä. Kuukautiset keskeyttävät paaston. Myöskään raskaana olevilla, sairailta, pienillä lapsilla, vanhuksilla tai matkalla olijoilla ei ole velvollisuutta paastota.

POLYGAMIA Moniavioisuus. Islamilaisen lain mukaan miehellä on oikeus ottaa korkeintaan neljä vaimoa. Polygamiaa on rajoitettu voimakkaasti monien islamilaisten maiden perhelaeis- ja joissakin maissa se on kokonaan kielletty.

RUKOUS Rukous on yksi islamin viidestä peruspilarista. Rituaalirukous tulee suorittaa viisi kertaa päivässä. Siihen liittyy wudu', kääntyminen Mekkaan päin ja tietty rukouskaava rukouksineen ja liikkeineen. Naiset peittävät päänsä rukoillesaan. Tärkeää on muodostaa mielessään ajatus siitä, että rukoilija keskittyy juuri tiettyyn rukoukseen ja puhdistautuu myös henkisesti.

SHARI'A Islamilainen laki, joka on täydellisenä vain Jumalan tiedossa. Ihmiskunta saa siitä tietoa Koraanista. Koraanin, hadith-kirjallisuuden, oppineiden konsensuksen ja päätetyn avulla islamilaiset oppineet ovat luoneet laajan juridisen kirjallisuuden, ns. fiqh, joka edustaa juristien näkemystä Jumalan sanan tulkinnasta. Jokaisessa islamilaisessa maassa on maan oma siviili- ja rikoslaki, joka pohjautuu joko enemmän, vähemmän tai ei ollenkaan islamilaisen lain periaatteisiin.

SHIIALAISUUS Islamin toinen pääsuuntaus, n. 10 – 15 % muslimista. Ns. 12-shiialaisuus on Iranin valtionuskonto. Opilliset erot sunnalaisten ja shiialaisten välillä ovat suhteellisen pieniä.

SUNNA Muslimin oikea tapa toimia, esimerkkinä pidetään profeetta Muhammedin elämää.

SUNNALAISUUS Islamin pääsuuntaus, kannattajia n. 85 % muslimista. Jakaantuu neljään lakikoulukuntaan: hanafilainen, malikilainen, shafi'ilainen ja hanbalilainen koulukunta.

TALAQ Aviomiehen tahdosta tapahtuva avioero. Miehen tulee ilmaista tahtonsa kolmeen eri otteeseen, jotta erosta tulee lopullinen.

WALI Laillinen huoltaja, morsiamen edustaja avioliittosopimusta solmittaessa.

WUDU' Pieni puhdistautuminen, joka tulee suorittaa ennen jokaista rukousta. Siihen kuuluu käsien, suun, nenän, kasvojen, käsivarsien, pään, kaulan, korvien ja jalkojen pesu. Myös WC:ssä käynti tulee suorittaa ennen wudu':ta, sillä se rikkoo rituaalisen puhtauden.

Teksti: **Sylvia Akar, Marja Tiilikainen**

FM **Sylvia Akar** työskentelee Helsingin yliopiston Aasian ja Afrikan kielten ja kulttuurien laitoksella arabian kielen ja islamin tutkimuksen assistenttina.

FT **Marja Tiilikainen** työskentelee projektipäällikkönä Ihmisoikeusliitossa. Hän on perehtynyt erityisesti Suomessa asuvien somalinaisten elämään.

Ulkoasu: **Kaisa Manner**

ISBN 951-9450-08-4

ISSN 1239-4084

Helsinki 2004

Julkaisun tuottamiseen on saatu ulkoasiainministeriön kansalaisjärjestöille suunnattua tiedotustukea. Julkaisussa esitetyt näkemykset eivät välttämättä edusta ulkoasiainministeriön virallista kantaa.

Sisällysluettelo

LUKIJALLE	2
JOHDANTO	4
ISLAM – USKONTO JA ELÄMÄNTAPA Islamilainen kulttuuri Muslimit Euroopassa ja Suomessa	6
PERHE JA LAILLINEN AVIOLIITTO Muslimiperhe Avioliiton solmiminen Moniavioisuus Avioero	8
LAPSET, JUMALAN LAHJA Lasten saaminen Rituaalinen puhtaus Poikien ympärileikkaus Tyttöjen ympärileikkaus	14
HOUKUTUSTEN MAAILMA Seksuaalisuus Homoseksuaalisuus	20
TULEVAISUUDEN HAASTEITA Oikeus omaan vartaloon Kehitysnäkymiä	22
KIRJALLISUUS	

Lukijalle

Islamilaisuus on suomalaisille vierasta, vaikka meillä on asunut jo pitkään islamilaisia vähemmistöjä. Monet suomalaiset ovat myös olleet tekemisissä islamilaisten maiden ja muslimien kanssa jo vuosikymmenten ajan esimerkiksi kehitysyhteistyössä. Meidän tulisi lisäksi muistaa, että varsinkin Euroopan ja islamilaisten maiden kulttuurinen pohja on hyvin samankaltainen. Juuremme ovat Välimeren alueen kulttuuripiirissä, johon kuuluvat antiikin kulttuuri ja islamilainen ja kristillinen maailma.

Islamilaisuus yhdistetään usein arabimaihin. Arabit edustavat kuitenkin ainoastaan noin viidesosaa maailman 1,3 miljardista muslimista. Noin 40 prosenttia muslimeista asuu Etelä- ja Kaakkois-Aasiassa, jonne islamia kuljettivat sotilaat ja kauppiat. Noin 30 prosenttia muslimeista asuu Afrikassa. Suurimmat väestömäärät löytyvät Indonesiasta, Pakistanista, Intiasta ja Bangladeshista.

Islamilaisuus yhdistetään usein myös rikkaisiin öljyvaltioihin. Useimmat muslimimaat ovat kuitenkin köyhiä korkean väestönkasvun maita. Neljä kymmenestä muslimimaan asukkaasta on alle 15-vuotias.

Laajalle levinnyt uskomus on, että Koraani ja siihen perustuva islamin uskonnollinen pyhä laki, Shari'a, määrittelee monia muslimien käytöstapoja ja lakeja.

Monet islamilaisiksi uskotut käsitykset eivät kuitenkaan todellisuudessa perustu islamin peruslähteisiin, vaan vanhoihin paikallistapoihin, jotka muualla islamilaisessa maailmassa saatetaan mieltää vieraiksi ja epäislamilaisiksi. Eniten julkisuutta saanut perinnäistapa on varmaankin lähinnä Afrikassa käytössä oleva tyttöjen sukuelinten silpominen eli ympärileikkaus, mitä toimenpidettä ei juuri suoriteta islamin ydinmailla Lähi-idässä. Tapaa on yritetty puolustaa islamin uskon vaatimuksilla, mutta useimmat oppineet ovat selvästi sitä vastaan. Samoin Afganistanin talibanien soveltama islam, joka oli erityisen ankara naisia kohtaan, sai enemmänkin vaikutteita perinteisestä kunnialaista kuin varsinaisesta islamista. Talibanien aikana naiset ajettiin pois työelämästä, kouluista ja terveydenhuollon palvelujen piiristä. Kunniamurhien katsotaan samalla tavalla juontavan juurensa esi-islamilaiseen aikaan. Kuten tämän vihkosen kirjoittajat toteavat, niissä maissa, joissa kunniamurhia tehdään, perinne on koko väestön ongelma, joka koskettaa yhtä lailla kristittyjä kuin muslimeja.

SEKSUAALI- JA LISÄÄNTYMISS- TERVEYDELLÄ TARKOITETAAN

kaikkia seksuaalisuuteen liittyviä terveysasioita. Sellaisia ovat esimerkiksi mahdollisuus käyttää nykyaikaisia, luotettavia ehkäisymenetelmiä, sukupuolitautilien ehkäisy ja hoito, raskauden seuranta ja hyvä synnytyksen aikainen hoito sekä tarvittaessa mahdollisuus turvalliseen aborttiin. Siihen kuuluu oleellisena osana myös sukupuoleen liittyvän väkivallan ja haitallisten perinnäistapojen, kuten tyttöjen ympärileikkauksen eli sukuelinten silpomisen, vastustaminen ja vähentäminen.

Äitiys ja isyys on muslimeille tärkeä osa elämää. Monissa arabimaissa äitiä aletaan kutsua kunnioittavasti esikoisen mukaan esimerkiksi Umm Aliksi, Alin äidiksi ja isää Abu Aliksi, Alin isäksi. Kuva: Kari Rissa.

Meillä kaikilla on vielä paljon oppimista islamilaisuudesta yleensä ja siitä, miten islamin usko vaikuttaa tyttöjen ja naisten elämään ja seksuaaliterveyteen. Väestöliiton Kehitysyhteistyö kiittää kirjoittajia Sylvia Akaria ja Marja Tiilikaista hyvästä yhteistyöstä. Toivomme, että vihkosen sisältämät tiedot auttavat ymmärtämään paremmin islamilaisuutta, naisten ja miesten välisiä suhteita sekä naisten asemaa islamin hyvinkin erilaisissa kulttuuriympäristöissä. Toivomme myös, että vihkonen edistää kulttuurien välistä vuoropuhelua, vähentää ennakkoluuloja ja lisää kiinnostusta islamilaisista maista ja muslimeista kohtaan.

Helsingissä 21. 9. 2004
Hellevi Hatunen, Kehitysyhteistyöpäällikkö
Väestöliitto, Kehitysyhteistyö

Sunnalaisen
islamin alue.

Shiialaisen
islamin alue.

Islamin maailma

Muslimien määrä väestöstä vaihtelee aluekohtaisesti

JOHDANTO

Tämän vihkosien tarkoituksena on valottaa seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyviä kysymyksiä islamin näkökulmasta. Aihetta lähestytään eri tasoilta: ns. normatiivisen islamin näkökulmasta, jolloin tarkastelun kohteena ovat islamin kirjalliset lähteet, islamilaisien maiden perhelakien kannalta, paikallisten käytäntöjen ja perinnäistapojen kannalta sekä Eurooppaan muuttaneiden muslimien näkökulmasta. Islamin peruslähteet Koraani sekä Profeetan sunna eli hänen esimerkkiinsä perustuva oikea menettelytapa luovat pohjan islamin näkemyksille seksuaali- ja lisääntymisterveydestä. Huolimatta yhteisistä peruslähtökohdista lähteitä on kuitenkin tulkittu eri aikoina ja eri puolilla islamilaista maailmaa eri tavoin. Erityisesti viime vuosikymmeninä kiihtynyt muslimeiden muutto varsinaisilta islamin ”ydinalueilta” Eurooppaan ja muualle länsimaihin on luonut jälleen uudenlaisen paikallisen ja globaalin kontekstin, jossa islamia voidaan ja joudutaan tulkitsemaan uusissa olosuhteissa. Tässä vihkosessa käsiteltujen asioiden kannalta islamin pääsuuntausten sunnalaisuuden

(n. 85 prosenttia maailman muslimeista) ja shiialaisuuden välillä ei ole merkittäviä näkemyseroja. Sunnalaisten lakikoulukuntien väliset erot ovat aste-eroja, eivätkä niiden näkemykset ole toisiaan pois-sulkevia.

Vihkosessa keskitytään sellaisiin seksuaali- ja lisääntymisterveyden osa-alueisiin, joihin liittyy erityispiirteitä muslimien arkipäivässä tai islamilaisten maiden lainsäädännössä. On huomattava, että monet yleiset seksuaali- ja lisääntymisterveyteen negatiivisesti vaikuttavat seikat kuten köyhyys ja sukupuolten välinen epätasa-arvo, sodat ja pakolaisuus määrittävät monen muslimin elämää yhtä lailla kuin muihinkin uskontokuntiin kuuluvien elämää erityisesti ei-teollistuneissa maissa. Islamin usko sinänsä ei selitä seksuaali- ja lisääntymisterveyteenkin heijastuvaa yhteiskunnallista alikehittyneisyyttä ja sosiaalisia ongelmia.

ISLAM – USKONTO JA ELÄMÄNTAPA

ISLAMILAINEN KULTTUURI

Islam on 1400 vuotta vanha uskonto, joka syntyi Arabian niemimaalla, mutta levisi pian laajoille alueille Lähi-itään, Afrikan mantereelle ja Aasiaan. Islam on yli miljardin ihmisen uskonto, ja muslimienemmistöisiä maita on yli neljäkymmentä. Islamilainen maailma kattaa valtavan rikkaan ja monipuolisen kulttuurien kirjon. Levitessään nopeaan tahtiin laajalle alueelle islam ei vain muuttanut paikalliskulttuureja vaan sopeutui harvinaislaatuiseen joustavasti paikallisiin tapoihin ja olosuhteisiin. Siksi emme voi puhua islamista muuttumattomana ja tarkasti määriteltynä ilmiönä, vaan meidän tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet ja erilaiset tulkinnat.

Muslimit sanovat usein, että islam on paitsi uskonto, myös elämäntapa. Tämä pitää varmasti ainakin osittain paikkansa, sillä muslimioppineet ovat pyrkineet antamaan ohjeita paitsi uskoviensa hengelliseen elämään, myös jokapäiväisen elämän kysymyksiin. Uskonnollinen laki, shari‘a, säätelee yhä monissa islamilaisissa yhteisöissä sekä avioitumista että avioeroa, lasten huoltajuutta, elatusta ja perinnönjakoa. Islamilaisten maiden perhelaki noudattaa shari‘an antamaa mallia eri maissa eri tavoin; monin paikoin käydään vilkasta keskustelua siitä, miten paljon uskonnon pitäisi ylipäänsä vaikuttaa lainsäädäntöön. Käytännön ratkaisut vaihtelevat ääripäistä toiseen: Turkissa lainsäädäntövalta on kokonaan eriytetty uskonnosta, Iranissa kaikille laeille täytyy viime kädessä saada uskonnollisen vartijainneuvoston hyväksyntä. Valtaosassa muslimiyhteisöjä lainsäädäntö-

valta toimii itsenäisesti, mutta selvästi islamin periaatteiden vastaisia uudistuksia on vaikea ellei mahdoton saada läpi.

MUSLIMIT EUROOPASSA JA SUOMESSA

Islam on vaikuttanut Euroopassa jo 700-luvun alusta lähtien, jolloin arabit ja berberit asettuivat Iberian niemimaalle. Myös Itä-Eurooppa on ollut kosketuksissa muslimien kanssa jo varhaisessa vaiheessa islaminuskon omaksuneiden mongolien kautta. Lisäksi osmanien valtakunnan vaikutuspiiri on ulottunut Balkanille, mistä saivat alkunsa nykyiset Balkanilla ja Itä-Euroopassa asuvat muslimiyhteisöt. Länsi-Euroopassa Britannian ja Ranskan muslimiväestön historia on yhteydessä maiden harjoittamaan kolonialismiin.

Muslimien tulo Eurooppaan erityisesti toisen maailmansodan jälkeen liittyi yleiseen työvoimapulaan. Muslimiväestö koostui 1970-luvun puoliväliin saakka pääosin ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajista, jotka olivat tavallisesti perheettömiä miehiä. Tämän jälkeen maahanmuuttajien demografinen rakenne alkoi muuttua perheenyhdistämisten tuloksena. Samalla uudenlaiset käytännölliset kysymykset, kuten uskonnon opetuksen järjestäminen lapsille, nousivat ajankohtaisiksi.

Euroopassa olevien muslimien määrää on vaikea arvioida. Luokittelu kansalaisuuden mukaan ei useinkaan enää riitä, koska varsinkin toisen ja kolmannen sukupolven maahanmuuttajilla on tavallisesti asuinmaan kansalaisuus. Muslimeiksi ei voida myös-

Somalialaiset ovat Suomen suurin muslimivähemmistö. Lasten kasvatusta uudessa kulttuuriympäristössä on äideille suuri haaste. Kuvat: Marja Tiilikainen.

kään luokitella automaattisesti kaikkia niitä maahanmuuttajia, jotka ovat lähtöisin jostain muslimienemmistöisestä maasta. Lisäksi muslimi-identiteetti on hyvin moniulotteinen käsite.

Suomen muslimien historia ulottuu 1800-luvun alkupuolelle, jolloin ensimmäiset muslimit saapuivat maahan Venäjän armeijan palveluksessa ja kauppiaina. Tataarit, joista monet saapuivat maahan alun perin kauppamatkoillaan, perustivat Suomen ensimmäisen pysyvän muslimien yhteisön. Heidän maahanmuuttonsa alkoi 1870-luvulla ja jatkui aina 1930-luvulle saakka. Tataarien perustama Suomen Islam-seurakunta on toiminut vuodesta 1922 lähtien. Tataarit ovat Suomessa paitsi uskonnollinen, myös etninen vähemmistö. Heitä on Suomessa nykyisin noin 800. Toinen muslimien ryhmä Suomessa ovat muslimeiksi kääntyneet suomalaiset. Heitä arvioidaan olevan noin 500, mutta heidän määränsä on kasvamassa. Monet käännynnäisistä ovat muslimien kanssa avioituneita suomalaisia naisia. Kolmas ja merkittävin muslimien ryhmä Suomessa ovat maahanmuuttajina Suomeen tulleet muslimit. Suomeen muutti 1960-luvulta lähtien yksittäisiä, pääasiassa miespuolisia muslimeja

Välimeren alueelta. Muslimien määrän selvä kasvu Suomessa ajoittuu kuitenkin 1990-luvulle, jolloin maahanmuuttajien määrä Suomessa muutenkin moninkertaistui. Monet näistä uusista muslimimaahanmuuttajista ovat saapuneet Suomeen pakolaisina ja turvapaikanhakijoina.

Suomessa on arviolta lähes 30 000 muslimia, mikäli mukaan lasketaan tataarit, suomalaiset käännynnäiset sekä ne maahanmuuttajat, jotka puhuvat äidinkielenään esimerkiksi somalia, arabiaa tai muita kieliä, joita puhutaan muslimienemmistöisissä maissa. Kaikki näistä maista muuttaneet eivät tietenkään ole muslimeja. Suurin yksittäinen muslimiryhmä Suomessa ovat somalialaiset – vuoden 2003 lopussa somalia äidinkielenään puhuvien määrä oli 7 777. Samaan aikaan arabiaa äidinkielenään puhuvia oli 6 040, albaniaa 4 508, kurdia 4 340, turkkia 3 072, persiaa 1 635 ja bosniaa puhuvia 1 041. Maantieteellisesti tarkasteltuna muslimitaustaiset maahanmuuttajat Suomessa ovat pääosin lähtöisin Somaliasta, entisen Jugoslavian alueelta, Irakista, Iranista, Turkista, Afganistanista ja Pohjois-Afrikasta.

PERHE JA LAILLINEN AVIOLIITTO

MUSLIMIPERHE

Perhe on yhteiskunnan perusyksikkö. Islamilaisissa maissa perheellä ja sukulaisuudella on usein laajempia sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisiakin ulottuvuuksia kuin mihin pohjoismaisessa ydinperheajattelussa on totuttu. Muslimiperhe on suurperhe, johon lasketaan mukaan vanhempien ja lasten lisäksi isovanhemmat, vanhempien sisarukset, serkut ja joskus myös ystävät, jotka saattavat elää perheessä pysyvästi tai väliaikaisesti. Suurperhe tarjoaa lapselle elinikäisen sosiaalisen, emotionaalisen ja taloudellisen tukiverkoston, jossa yhteistyötä ja jaettua vastuuta pidetään itsestään selvänä. Islamilaisissa yhteisöissä sekä naisten että miesten yksin eläminen on harvinaista. Naimattomat tytöt ja pojat asuvat vanhempiensa kanssa ja lesket tai eronneet palaavat usein perheensä pariin. Muslimiperheessä saattaakin elää yhdessä monta sukupolvea. Perinteisesti perhe huolehtii pienten lasten ja vanhusten hoidosta, ja esimerkiksi suomalainen vanhainkotijärjestelmä onkin herättänyt kummastusta muslimimaahanmuuttajien keskuudessa. Muslimiperheissä isovanhempia ja vanhuksia kunnioitetaan suuresti, ja he voivat toimia tärkeällä tavalla välittäjinä vaikkapa puolisoiden tai lasten ja vanhempien välisissä ristiriitatilanteissa. Tänä päivänä monet suurperheet ovat hajonneet lisääntyneen liikkuvuuden, sotien ja pakolaisuuden seurauksena. Tästä huolimatta transnationaaliset, maantieteelliset rajat ylittävät perhesiteet ovat säilyneet monille muslimiperheille tärkeinä. Esimerkiksi Suomessa asuvat somalialaiset ylläpitävät maailmanlaajuisia perheverkostoja modernin teknologian kuten puhelimen, faksin ja internetin kautta.

Lasten saaminen on muslimeille tärkeää. Lapset ovat Jumalan lahja ja pieninä he ovat suuren ihastuksen kohde. Lapset, erityisesti pojat, jatkavat ja vahvistavat isän sukulinjaa, mutta myös tytöt ovat tervetulleita. Äidit saattavat toivoa tytärtä avuksi kotitöihin ja myöhemmin tyttären avioituminen voi joissain kulttuureissa tietää morsiusmaksuja sulhasen perheeltä. Muslimiäidit saavat lisää vaikutusvaltaa perheessä ja yhteisössä lastensa kautta. Lisäksi lasten olemassaolo on tärkeää sekä äidin että isän vanhuuden turvaamiseksi, sillä omat lapset voidaan rinnastaa meikäläiseen sosiaaliturvaan tai eläkkeeseen: lasten velvollisuus on huolehtia ikääntyneistä vanhemmistaan. Lapsettomuus islamilaisessa avioliitossa on suuri ongelma,

Musliminaiset kulttuuritaustasta riippuen saattavat korostaa kasvojensa kauneutta avoimesti tatuoinneilla ja muilla koristeilla tai kätkeä sen vieraiden katseilta. Kuva: (vas.) Kari Rissa, (oik.) Rauli Virtanen.

joka voi johtaa avioeroon tai toisen vaimon ottamiseen.

Ennen koulun aloittamista lapsia kasvatetaan kodeissa, koraanikouluissa ja kaupungeissa myös lastentarhoissa. Muslimiperheissä lapsia opetetaan ymmärtämään ja suorittamaan uskonnollisissa seremonioissa tarvittavat toimet, rukoilemaan ja paastomaan. Lasten henkistä kasvua muslimiyhteisön jäseniksi tuetaan. Lisäksi heille annetaan moraalisia ohjeita ja neuvoja, kuinka he voivat välttää pahoja tapoja. Kulttuuriin ja islamiin liittyvien arvojen ja tapojen välittäminen pienille lapsille on erityisesti äitien tehtävä. Jo varhain lapsia aletaan sosiaalistaa naisten ja miesten maailmoihin ja heille annetaan sukupuolen mukaan eriytyviä tehtäviä. Esimerkiksi tytöt alkavat vähitellen opetella kotitaloustöitä ja muita hyvälle vaimolle kuuluvia tehtäviä. Tyttöjen ohjaaminen ja opetus on äidin ja muiden naispuolisten sukulaisten vastuulla. Yleisesti ottaen sekä tyttöjen että poikien koulutusta arvostetaan, mutta monissa islamilaisissa maissa tyttöjen koulutustaso on kuitenkin alhaisempi kuin poikien. Perinteiset käsitykset tyttöjen roolista ja tulevaisuudesta kodin piirissä vaikuttavat siihen, että varsinkin köyhissä oloissa perheet eivät välttämättä kannusta tyttöjään opintojen jatkamiseen. Kuilu tyttöjen

ja poikien koulutustason välillä on kuitenkin kaventumassa hyvää vauhtia. Varsinkin sellaisissa maissa, joissa elintaso on alkanut kohota, tyttöjen koulutukseen on alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota. Islam ei uskontona estä tyttöjen tai naisten opiskelua.

AVIOLIITON SOLMIMINEN

Avioliittoon liittyviä asioita säätää kunkin maan perhelaki. Islamilainen avioliitto on kahden suvun välinen sopimus, joka tuo sekä miehelle että vaimolle tiettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia. Miehen velvollisuuksiin kuuluu perheen elättäminen, päätöksenteko tärkeissä koko perhettä koskevissa asioissa ja perheen edustaminen yhteiskunnassa. Vaimon velvollisuus on totella miestä, mikäli hänen vaatimuksensa ovat uskonnon ja lain mukaisia. Usein lasten kasvatus ja kodinhoito ovat vaimon vastuulla. Jos vaimolla on omia palkkatuloja, hänen tulisi voida käyttää palkkansa omiin tarpeisiinsa. Vaikka mies on periaatteessa perheen pää, vaimolla saatetaan olla paljonkin valtaa perheen sisäisissä asioissa.

Vaikka islamilaisen avioliiton solmimiseen liittyy aina myös taloudellinen aspekti, vaimoa ei missään tapauksessa voi ostaa. Raha vaihtaa omistajaa, mutta morsiusraha, mahr/

meher, kuuluu periaatteessa morsiamelle, ei hänen perheelleen. Avioliiton solmimisen yhteydessä voi tapahtua paikallisista tavoista riippuen myös muuta omaisuuden tai varallisuuden vaihtoa perheiden kesken.

Perinteiset sukupuoliroolit ovat muuttumassa. Yhä useampi musliminainen käy kodin ulkopuolella työssä. Työttömyyden rasittamissa suurkaupungeissa naisille saattaa elinkeinorakenteen muuttuessa löytyä jopa helpommin töitä kuin miehille ja näin vaimosta saattaa tulla perheen pääasiallinen elättäjä. Tämä saattaa aiheuttaa suuria psykologisia ongelmia perheissä, sillä taloudellinen vastuu islamilaisessa avioliitossa kuuluu miehelle. Myös maahanmuuttotilanteissa miehen on vaikea selviytyä yksin perheen elättäjän roolista, mikä vaikeuttaa usein uuteen kotimaahan sopeutumista. Monissa yhteisöissä sota tai muut konfliktit ovat korostaneet naisten asemaa taloudellisina toimijoina. Perherakenteet muuttuvat myös lisääntyneen kaupungistumisen myötä ja moderneissa kaupungeissa ydinperheet ovatkin yleisempiä kuin perinteiset suurperheet. Perherakenteiden muutokset vaikuttavat myös tiedonkulkuun: perinteisesti seksuaalivalistusta ovat antaneet vanhemmat sukupolvet, varsinkin isoäidit, mutta kun sukupolvien väliset siteet heikentyvät, myös perinteinen valistuksen ja kulttuurin välittyminen vaarantuu.

Islamilainen avioliitto on laillinen sopimus, joka solmitaan islamilaisen tuomarin luona. Se ei ole uskonnollinen vaan juridinen sopimus, joka voidaan myös purkaa. Shiialaisten muslimien pääosa hyväksyy myös ns. väliaikaisen avioliiton, sighe / mut'a. Nuoripari ei voi solmia avioliittoa itsenäisesti, vaan morsiamen huoltaja, wali, luovuttaa tytön avioliittoon. Monesti muslimien avioliitot ovat järjestettyjä liittoja. Järjestetty avioliitto ei missään nimessä tarkoita pakkoavioliittoa. Islamilaisen lain mukaan ketään ei voida pakottaa avioliittoon vaan molemmilta puolisoilta täytyy saada suostumus. Suvun paine voi kuitenkin olla niin suuri, että nuorten on vaikea vastustaa vanhempiensa puolisoehdokasta. Myös pakkoavioliittoja esiintyy esimerkiksi silloin, jos tyttö on menettänyt neitsyytensä. Sellainen liitto, jossa puoliset tapaavat toisensa ensimmäisen kerran omissa häissään, on nyky-yhteiskunnissa kuitenkin yhä harvinaisempi. Vaikka suomalaisille nuorille tavallista seurustelukulttuuria ei tunnetakaan, ei sukupuolten välinen segregatio ole aukotonta vaan nuoret tapaavat toisiaan opiskelu- ja työpaikoilla. Tässäkin on suuria eroavaisuuksia eri yhteisöjen välillä.

Islamilainen käytäntö edellyttää, että nuoret ovat neitsyitä mennessään ensimmäistä kertaa naimisiin. Perinteisissä yhteisöissä suku on häyön jälkeen kokoontunut toteamaan morsiamen neitsyyden, jonka todisteena on esitelty veren tahrana lakana. Nykyään tapa on kaatoamassa. Mikäli sulhanen kuitenkin toteaa ettei morsian ole neitsyt, tämä aiheuttaa suuren häpeän koko morsiamen perheelle ja avioliitto voidaan mitätöidä. Koska neitsyyden säilyttäminen on niin tärkeää, jotkut musliminaiset turvautuvat immenkalvon korjausleikkaukseen neitsyyden "palauttamiseksi" ennen häyötä. Musliminaiset saattavat välttää myös gynekologisia tutkimuksia ennen avioliiton solmimista,

Islamilaisessa avioliitossa naisen ja miehen roolit täydentävät toisiaan. Muslimien näkemyksen mukaan nainen ja mies ovat erilaisia, mutta eivät eriarvoisia. Kuva: Matti Remes.

koska pelkäävät sisätutkimuksen rikkovan immenkalvon ja vevän heiltä samalla "todisteen" neitsyydestä.

Muslimiyhteisöissä avioliiton solmimisikä on ollut perinteisesti hyvin alhainen. Islamilainen laki ei määrittele avioliiton solmimisikää tarkasti, mutta se edellyttää, että nuoret ovat saavuttaneet sukukypsyyden. Nykyään Kuwaitissa ja Sudanissa puberteetin saavuttaminen riittää avioliiton solmimiseksi. Useimmissa maissa lakiin on kirjattu alhaisin mahdollinen naimisiinmenoikä. Algeriassa ja Bangladeshissa se on tytöillä 18 ja pojilla 21, Egyptissä 16/18, Gambiassa 15/18, Marokossa 18/18, Indonesiassa 16/19 sekä Jordaniassa 15/16. Islamilaisista maista Iranissa laillinen avioliiton solmimisikä on

ollut kaikkein alhaisin, mutta sielläkin sitä nostettiin keväällä 2004 9:stä 13:een tytöillä ja 14:stä 15:een pojilla. Uuden lain mukaan avioliiton solmiminen ennen näitä ikärajoja vaatii tuomioistuimen luvan. Käytännössä avioliiton solmimisikä on noussut voimakkaasti miltei kaikkialla. Avioliiton solmimisiän nousu on tietysti hyvä asia nuorten tyttöjen ja poikien oikeuksien kannalta, mutta toisaalta se saattaa johtaa vaikeuksiin yhteisöissä, joissa seksuaalisten tarpeiden tyydyttäminen on hyväksyttävää ainoastaan avioliitossa. Avioliiton solmimisiän huomattavaan nousuun on vaikuttanut monissa maissa asuntopula ja lisääntyneet elintasovaatimukset. Avioliiton solmiminen vaatii sulhasen perheeltä varoja uuden perheen perustamiseksi. Myös sekä

Isän merkitys lapsen elämässä kasvaa lapsen varttuessa. Isällä on tärkeä rooli varsinkin kasvavien poikalasten uskonnollisessa ohjauksessa ja miesten maailmaan soisaalistamisessa. Kuva: Kari Rissa.

miesten että etenkin naisten lisääntyneet koulutustavoitteet ovat nostaneet avioitumisikää.

MONIAVIOISUUS

Islamilainen laki sallii rajoitetun polygamian. Sen mukaan miehellä voi yhtä aikaa olla enintään neljä vaimoa. Moniavioisuuden yleisyydestä on hyvin vaikea saada luotettavia tietoja, mutta se on käymässä yhä harvinaisemmaksi. Melkein kaikissa islamilaisissa maissa moniavioisuutta on rajoitettu lailla siten, että miehen on pystyttävä tuomioistuimessa perustelevaan halunsa ottaa toinen vaimo, edelliselle vaimolle on ilmoitettava asiasta ja vaimolla on oikeus vaatia avioliiton purkamista, mikäli hän ei hyväksy miehensä uutta avioliittoa. Tunisiassa ja Turkissa polygamia on kokonaan kielletty. Mielenpiteet monivaimoisuudesta muslimien parissa vaihtelevat suuresti. Monet ovat sitä mieltä, että käytäntö ei sovellu nyky-yhteiskuntaan ja sotii naisten oikeuksia vastaan. Osa pitää sitä Jumalan miehille antamana oikeutena, johon ei saisi puuttua. Joissakin tapauksissa muslimit pitävät toisen vaimon hankkimista oikeutettuna silloin, jos ensimmäinen vaimo on sairas tai jos hän ei voi saada lapsia. Jotkut muslimit puolustavat polygamian sallimista sillä, että se estää laittomat suhteet, aviottomien lasten syntymisen ja sukupuolitautien tarttumisen.

AVIOERO

Avioerot ovat nykyisin varsin yleisiä myös muslimien parissa. Avioeroa ei pidetä suositeltavana, mutta jos pari ei tule toimeen keskenään eikä sovittelu auta, ero on mahdollinen. On hyvin yleistä ja myös suositeltavaa, että eronneet menevät uudelleen naimisiin. Miehen on huomattavasti helpompi saada ero kuin naisen. Islamilainen perhelaki tuntee monia erilaisia avioerotyyppisiä, jotka laki määrittelee tarkasti. Talaq, jossa mies erottaa vaimonsa, on kuitenkin vain miehen käytössä. Nainen voi hakea eroa tuomioistuimesta. Päteviä syitä eron saamiselle ovat esimerkiksi miehen väkivaltaisuus, kyvyttömyys huolehtia perheen tarpeista tai impotenssi. Islamilainen

laki määrittelee myös sellaisen avioerotyyppin, jossa vaimo voi saada eron palauttamalla liittoa solmittaessa saamansa morsiusrahan tai osan siitä. Eron tullessa voimaan molemmat osapuolet pitävät oman omaisuutensa, sillä islamilaiseen avioliittokäsitykseen ei kuulu yhteisomistus. Miehen tulee kuitenkin joissain tapauksissa maksaa erottamalleen vaimolle elatustukea.

Lasten huoltajuus eron jälkeen jakautuu siten, että pienet lapset jäävät äidin, isommat isän luokse. Alhaisimmat ikäraajat tässä suhteessa ovat Iranissa, jossa poika jää äidille 2-vuotiaaksi ja tyttö 7-vuotiaaksi asti. Algeriassa poika jää äidille 16-vuotiaaksi ja tyttö 18-vuotiaaksi saakka. Egyptissä vastaavat ikäraajat ovat 10 ja 12, mutta tuomari voi nostaa rajoja mikäli lasten etu niin vaatii. Pakistanissa ikäraja pojille on 7 vuotta ja tytöille puberteetti-ikä. Mikäli äiti avioituu uudelleen, lasten huoltajuus yleensä palautuu isälle. Taludellinen vastuu on kuitenkin aina lasten isällä.

Musliminainen voi mennä naimisiin ainoastaan muslimimiehen kanssa, sillä lasten katsotaan kuuluvan isänsä uskontokuntaan. Muslimimies voi mennä naimisiin myös juutalaisen tai kristityn naisen kanssa, eikä vaimon tällöin tarvitse käännyä islamiin. Muuskoinen vaimo ei kuitenkaan islamilaisen perhelain mukaan voi saada lasten huoltajuutta erotilanteessa. Jos pariskunta asuu esimerkiksi Suomessa, toimitaan Suomen lainsäädännön mukaan. Avioliiton solmiminen islamilaisen käytännön mukaan on Suomessa mahdollista sellaisessa islamilaisessa yhdyskunnassa, jolla on oikeus vihkiä avioliittoon. Vihkimisen jälkeen liitto rekisteröidään siviilirekisterissä.

Mahdollisessa erotilanteessa ongelmia saattaa aiheuttaa se, että vaikka pariskunta olisi eronnut Suomen lain mukaan, mies ei ehkä myönnäkään eroa islamilaisesta liitosta. Tällöin vaimo voi avioitua uudelleen, mutta ei islamilaiseen avioliittoon ilman miehen myöntämää eroa.

LAPSET, JUMALAN LAHJA

LASTEN SAAMINEN

Avioliiton tarkoitus on paitsi mahdollistaa laillinen sukupuolielämä, myös lasten saaminen. Monissa islamilaisissa maissa väestönkasvu on suuri sosiaalinen ongelma. Islamilaiset oppineet ovat kuitenkin suhtautuneet ehkäisyyn hyvin käytännönläheisesti. Jo profeetta Muhammedin kerrotaan hyväksyneen raskauden ehkäisyä. Muhammedin aikana ainoa tunnettu menetelmä oli keskeytetty yhdyntä. Monet oppineet ovat tulkinneet asiaa niin, että koska Muhammed hyväksyi keskeytetyn yhdynnän, hän hyväksyisi myös modernit ehkäisykeinot. Joidenkin muslimien näkemyksen mukaan hormonaalinen ehkäisy ei ole sallittua. Monissa maissa on pyritty kampanjoimaan väestönkasvun hillitsemiseksi, mutta siinä on saatu hyvin vaihtelevia tuloksia. Hyvä esimerkki valistuksen tuloksista on Iran. Iranissa väestö kasvoi voimakkaasti vielä 1980-luvulla. Vuosikymmenen puolivälissä kasvunopeus oli 3,4 prosenttia mutta se laski vuosituhaten vaihteeseen mennessä 1,4 prosenttiin. Näin hyviin tuloksiin Iranissa päästiin käyttämällä monenlaisia keinoja. Valistus oli yksi tärkeimmistä, ja uskonnollisen oppineiston rooli tässä oli ratkaiseva. Oppineet pitivät väestönkasvun rajoittamista tärkeänä ja antoivat varauksettoman tukensa perhesuunnittelulle. Erittäin tärkeitä oli myös tiedonkulun parantaminen, naisten motivointi ja palveluiden saatavuuden parantaminen. Kaikki ehkäisyvälineet Iranissa ovat maksuttomia. Monissa maissa islamilaisissa maissa väestö kasvaa yhä liian nopeasti.

Abortti on tietyin ehdoin sallittu islamilaisissa maissa. Sosiaalisista syistä tehtävä abortti sallitaan kuitenkin ainoastaan Turkissa, Tunisiassa ja Bahrainissa raskauden ensimmäisen kolmanneksen aikana. Muissa maissa se sallitaan ainoastaan, jos raskaus vaarantaa äidin terveyden. Sudanissa ja Irakissa abortti sallitaan, mikäli raskaus on saanut alkunsa raiskauksen tai inestien seurauksena. 120 päivää on ratkaiseva raja abortin sallittavuutta pohdittaessa. Islamilaiset oppineet päättelivät jo varhain Koraanin jakeen (23: 12–14) perusteella, että 120 päivän ikäinen sikiö on elävä sielu:

”Me olemme alkuaan luoneet ihmisen savikimpaleesta. Sitten olemme panneet hänet siemenpisarana varmaan talteen. Siemenestä olemme luoneet alkion, alkiosta sikiön, ja sikiölle olemme luoneet

Varsinkin maaseudulla syntyvyys on suurta, eikä kaikkia lapsia aina voida kouluttaa. Vaikka peruskoulutus olisi ilmainen, rahaa tarvitaan koulutarvikkeisiin ja -vaatteisiin. Kuva: Hellevi Hatunen.

luut ja pukeneet ne lihaan. Sitten me olemme luoneet ihmisen uudestaan. Siunattu olkoon Jumala, paras Luoja.”

Islamilaisessa perimätiedossa eli ns. hadith-teksteissä alkion kehitysprosessia kuvataan tarkemmin:

”Jokainen teistä on äitinsä kohdussa 40 päivää, sitten hän on verihyytymä yhtä pitkään, sitten alkio yhtä pitkään... Sitten häneen puhalletaan henki...”

Äitiyden arvostaminen näkyy muslimiäidin jo raskausaikana muilta yhteisön jäseniltä saamassa huolenpidossa. Erityisesti muut suvun naiset auttavat raskaana olevaa kotitöissä ja raskaiden tavaroiden kantamisessa. Raskauteen, synnytykseen valmistautumiseen sekä synnytyksen jälkeiseen aikaan saattaa kuulua erilaisia kulttuurisia käytäntöjä kuten esimerkiksi tiettyjen ruokien nauttiminen, hennaaminen tai naisten kesken pidettävät

juhlat. Islamilaisissa maissa miesten läsnäolo synnytyksissä ei ole ollut tapana, vaan synnyttävää tukevat hänen äitinsä tai muut naispuoliset lähisukulaiset. Synnytyksissä avustaa usein perinteinen kätilö. Maahanmuuttajina Suomeen tulleissa perheissä suuri muutos onkin ollut se, että isät ovat yhä tavallisemmin mukana synnytystilanteissa. Suurperheiden hajottua muslimiäidin perinteinen naisten tukiverkosto on usein ohentunut, joten isän rooli myös pienten lasten hoidossa on tullut yhä tärkeämmäksi.

Islamilaisen tavan mukaan muslimiäidit usein imettävät lapsiaan pitkään. Jo Koraanissa kehoitetaan imettämään kaksi vuotta (2: 233). Jos imettäminen ei onnistu, lapselle voidaan hankkia imettäjä, mutta myös teolliset äidinmaidonkorvikkeet ovat sallittuja. Saman naisen imettämillä lapsille muodostuu ns. maito- tai imetyssisaruus, eivätkä he voi mennä

keskenään naimisiin. Monien muslimiäitien onkin vaikea hyväksyä lypsetyn äidinmaidon antamista vauvoille suomalaisissa synnytys-sairaaloissa, koska he eivät voi tällöin tietää, kuka maidon on luovuttanut.

Isyys on islamilaisessa perhekäsityksessä tärkeä käsite. Lapsi liittyy aina isänsä sukulinjaan, ja monissa maissa se ilmaistaan myös nimellä. Lapsen toisena ja kolmantena nimenä käytetään isän ja isoisän nimeä. Adoptiota ei islamilaisessa laissa hyväksyttyä. Muslimiperhe saattaa kuitenkin kasvattaa vieraita tai sukulaisten lapsia kuin omiaan, mutta lapset pitävät oman nimensä ja kuuluvat virallisesti omaan perheeseensä.

Islamilaisen lain mukaan avioliitossa syntynyt lapsi on aina laillinen, eikä miehen isyyttä epäillä, vaikka hän olisi esimerkiksi ollut pitkään poissa kotoa. Siitä huolimatta, että avioliiton ulkopuoliset suhteet ovat kiellettyjä, aviottomia lapsia kuitenkin syntyy. Tällaiset ”laittomat” lapset ovat arka asia muslimille, sillä periaatteessa heitä ei pitäisi olla olemassa. Avioton lapsi on häpeä äidilleen ja äidin perheelle. Tällaisten lasten ja heidän äitiensä asemasta on hyvin vaikea saada luotettavaa tietoa.

Turkin siviililaista laittonan lapsen määrittelmä poistettiin vuonna 2001 ja avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen huolto myönnettiin lapsen äidille. Mikäli lapsen isyys voidaan vahvistaa, hän voi saada myös yhtäläiset perintöoikeudet kuin avioliitossa syntynyt lapsi. Myös Marokon uudessa perhelaisa vuodelta 2004 myönnetään virallisen avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten oikeus isyyden tunnustamiseen.

Islamilaisen lain joustavuutta kuvaa ns. nukkuvan sikiön käsite. Sen mukaan on mahdollista, että sikiö nukahtaa kohtuun ja syntyy biologian määrittelemien rajojen ulkopuolella. Näin on voitu pitää laillisena jopa sellaista lasta, joka syntyy viiden vuoden päästä avioerosta tai puolison kuolemasta ja toisaalta sellaista lasta, joka syntyy täysikäisena jo 6 kuukautta avioliiton solmimisen jälkeen. Nykyään näitä käsityksiä on alettu pitää vanhentuneina. Kaikki lakikoulukunnat

tuntevat nukkuvan sikiön käsitteen, mutta se on ollut erityisesti esillä Marokon, Algerian ja Tunisian kansanuskossa. Nukkuvaan sikiöön vedoten on puolusteltu myös naisen lapsettomuutta.

RITUAALINEN PUHTAUS

Suorittaessaan uskonnollisia velvoitteitaan muslimin tulee olla rituaalisen puhtauden tilassa. Siksi naiset eivät rukoile, paastoa tai mene moskeijaan kuukautisten tai lapsivuodeajan (yleensä 40 päivää) aikana. Aina yhdynnän, kuukautisten tai synnytyksen jälkeen muslimin tulee suorittaa ns. suuri puhdistautuminen, ghusl. Tällöin pestään koko vartalo. Muutoin riittää pieni puhdistautuminen eli wudu'. Wudu' tulee suorittaa ennen jokaista viittä päivittäistä rukousta ja siihen kuuluu käsien, suun, nenän, kasvojen, käsivarsien, pään, kaulan, korvien ja jalkojen pesu. WC:ssä käynti tulee suorittaa ennen wudu':ta, sillä se rikkoo rituaalisen puhtauden. Peseytymiseen WC:ssä käynnin jälkeen käytetään vasenta kättä, siksi vain oikealla kädellä saa syödä. Myös rukouspaikan tulee olla puhdas ja siksi monet käyttävätkin erityistä rukousmattoa. Kengät otetaan aina pois ennen rukousta.

Vaikka nainen on kuukautisten aikana rituaalisesti epäpuhdas, häntä ei tarvitse sinä aikana muutoin välttää. Uskonnollisten rituaalien lisäksi vain yhdyntä on kuukautisten aikana kielletty, muuten nainen elää tänä aikana yleensä aivan normaalia elämää. Joissakin muslimiyhteisöissä nainen ei kuitenkaan saa kuukautisten aikana leipoa tai laittaa ruokaa. Kuukautiset ovat tabu – usein niistä ei puhuta ja niiden alkaminen saattaa olla tytölle järkytys.

POIKIEN YMPÄRILEIKKAUS

Poikien ympärileikkaus kuuluu sekä muslimien että juutalaisten uskonnollisiin perinteisiin, ja sitä harjoitetaan kulttuurisista syistä myös muiden ryhmien keskuudessa erityisesti Afrikassa. Arabian kielessä sekä poikien että tyttöjen ympärileikkaukseen voidaan viitata termeillä khitan tai tahara, joka tarkoittaa

puhdistautumista. Koraanissa ei mainita poikien ympärileikkausta, mutta siihen viitataan usein hadith-teksteissä. Perimätiedon mukaan profeetta Muhammed syntyi ympärileikkatuna ja pojan ympärileikkausta pidetään yleensä muslimille välttämättömänä rituaalisen puhtauden vuoksi. Islamin oppineet ovat olleet tosin jossain määrin erimielisiä siitä, onko pojan ympärileikkaaminen pakollista vai ainoastaan suositeltavaa.

Ympärileikkaamattomuus ei ole uskovien yhteisöön kuulumisen ehdoton este, mutta joidenkin tulkintojen mukaan ympärileikkaamaton poika ei voi esimerkiksi rukoilla, toimia imaamina eikä hänen todistustaan pidetä luotettavana. Muslimit usein painottavat, että ympärileikkauksesta on pojalle selvää terveydellistä hyötyä. Ympärileikkauksikä vaihtelee vastasyntyneestä vanhempiin poikalapsiin, mutta ympärileikkaus tulisi suorittaa viimeistään ennen puberteettia. Leikkauksessa poistetaan peniksen päässä oleva esinahka osittain tai kokonaan. Islamilaisissa maissa perinteiset ympärileikkaajat tekevät leikkauksen joko kotiolosuhteissa tai vastaanotoillaan.

Suomessa on viime vuosina käyty laajaa keskustelua poikien ei-lääketieteellisistä ympärileikkauksista ja niiden toteuttamisesta.

Asia on noussut ajankohtaiseksi muslimimaanmuuttajien määrän lisääntyessä. Pakolaisina ja turvapaikanhakijoina maahan saapuneilla muslimiperheillä ei ole aina varaa leikkauttaa poikiaan yksityisillä lääkäriaseemilla, joten paine leikkausten suorittamiseen julkisella sektorilla on kasvanut suomalaisten lääkäreiden vastustuksesta huolimatta. Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä on antanut julkisuuteen keväällä 2004 muistion, jossa ehdotetaan, että poikien ei-lääketieteelliset ympärileikkaukset rinnastettaisiin lääketieteellisiin perustein tehtäviin ympärileikkauksiin ja järjestettäisiin samaan tapaan kuin lääketieteellisiin perustein tehtävät toimenpiteet. Lisäksi ehdotetaan erillisen lain säätämistä tilanteen selkiyttämiseksi.

TYTTÖJEN YMPÄRILEIKKAUS

Tyttöjen ympärileikkauksella tai sukuelinten silpomisella tarkoitetaan kaikkia kulttuurisista tai muista ei-hoidollisista syistä tehtäviä toimenpiteitä, joihin liittyy tyttöjen sukuelinten osittainen tai täydellinen poistaminen tai niiden vahingoittaminen jollain muulla tavalla. Suurin osa maailman ympärileikatuista tytöistä ja naisista asuu 28 Afrikan maassa, mutta myös eräissä Lähi-idän maissa (mm. Jemen, Oman, Yhdistyneet arabiemiirikunnat)

Köyhissä oloissa erityisesti tyttöjen koulutus voi jäädä lyhyeksi. Heidän apuaan tarvitaan kotitöissä, ja avioliiton solmimista ja äitiyttä saatetaan pitää tyttöjen tulevaisuuden kannalta koulutusta tärkeämpänä.

Kuva: (vas) Kari Rissa, (oik.) Veikko Somerpuro.

Islamilainen maailma on monimuotoinen. Kuvassa thaimaalaisia koulutyttöjä ja egyptiläinen nuori nainen.
Kuva: (oik.) Kari Rissa.

sekä jossain määrin muslimiväestön parissa Aasiassa (mm. Indonesia ja Malesia). Lisäksi ympärileikattuja tai ympärileikkauhan alaisia tyttöjä ja naisia asuu tänä päivänä maahanmuuttajien keskuudessa kaikkialla maailmassa.

Ympärileikkauksikä vaihtelee, mutta tavallisimmin tytöt ympärileikataan 4–10 vuoden iässä. Myös ympärileikkauksikäytännössä on suuria eroja. Ympärileikkauksen laajuus voi vaihdella muutaman veripisaran vuodattamisesta laajempiin leikkauksiin, joista radikaaleinta kutsutaan infibulaatioksi tai faraoniseksi ympärileikkaukseksi. Tällöin tytön ulkoiset sukuelimet poistetaan ja tyvistetyt häpyhuulet ommellaan yhteen lukuun ottamatta pientä aukkoa virtsan ja kuukautisveren poistumiseksi. Faraonisia ympärileikkauksia tehdään erityisesti Somaliassa, Djiboutissa, Malissa, Pohjois-Sudanissa, eteläisessä Egyptissä lähellä Sudanin rajaa sekä Eritreassa ja Etiopiassa erityisesti Sudaniin, Somaliaan ja Djiboutiin rajoittuvilla alueilla.

Monet maailman ympärileikatuista naisista ovat muslimeja, mutta samaan aikaan monissa islamilaisissa yhteisöissä käytäntö on tuntematon. Tyttöjen ympärileikkaus on islamia vanhempi tapa, jota harjoitetaan myös kristittyjen, juutalaisten ja animistien keskuu-

nessa niillä alueilla, missä tapa on yleinen. Esimerkiksi Egyptissä, jossa eri arvioiden mukaan 78–97 prosenttia tytöistä ja naisista ympärileikataan, ympärileikkauksia tehdään yli etnisten ryhmärajojen sekä muslimien että koptien keskuudessa. Tyttöjen ympärileikkaus ei kuulu Koraanin opetukseen, mutta islamilaisesta maailmasta voidaan kuitenkin löytää myös tyttöjen ympärileikkauksia, erityisesti sen lievempiä muotoja puolustavia tulkintoja. Epätietoisuus islamin kannasta johtuu siitä, että tyttöjen ympärileikkaus mainitaan vain suullisessa perimätiedossa ja islamin oppineet ovat eri mieltä näiden nimenomaisten hadithien autenttisuudesta ja tulkinnasta. Yksi tässä yhteydessä lainatuimmista haditheista kertoo Profeetan sanoneen ympärileikkauksia suorittaneelle naiselle: ”Älä leikkaa paljon, sillä se on parempi naiselle ja tekee hänestä miehellekin haluttavamman.”

Erimielisyys liittyy nimenomaan lievempiin ympärileikkauksen muotoihin: islamin oppineiden kannanotot siitä, että tytöille tehtävät suuret ympärileikkaukset ovat islamin vastaisia, ovat viime vuosikymmenen aikana merkittäväällä tavalla vaikuttaneet ainakin radikaalien ympärileikkausten vähenemiseen. Sen sijaan leikkauksia, joihin esimerkiksi somalialaisten keskuudessa viitataan ns. sunna-

leikkauksina, saatetaan edelleen perustella myös uskonnollisilla syillä. ”Sunna-leikkaus” on toimenpiteenä kuitenkin hyvin epämääräinen. Vaikka sitä usein kuvataan ”pieneksi” leikkaukseksi kuten pistämiseksi ja muutaman veripisaran vuodattamiseksi klitoriksesta tai klitoriksen poistamiseksi, käytännössä se voi kuitenkin tarkoittaa lähes yhtä laajaa leikkausta kuin infibulaatiokin.

Tyttöjen ympärileikkaukseen liittyy kysymyksiä kulttuurisesta identiteetistä ja jatkuvuudesta, sosiaalisesta hyväksynnästä ja neitsyyden suojaamisesta. Esimerkiksi Somaliassa ympärileikkauksen on katsottu suojelevan tyttöä siveettömyydeltä ja esiaviollisilta raskauksilta, ja se on yleensä ollut edellytys avioliiton solmimiselle. Lisäksi tyttöjen ympärileikkausta on perusteltu esteettisillä sekä puhtauteen ja seksuaalisuuteen liittyvillä syillä.

Tyttöjen ympärileikkauksesta voi aiheutua monia seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyviä ongelmia. Tyttöjen ympärileikkaukseen liittyvät komplikaatiot ovat yhteydessä leikkauksen laajuuteen sekä olosuhteisiin leikkauksen aikana ja sen jälkeen. Esimerkiksi faraonisesti ympärileikattujen naisten raskauden seurantaan ja synnytyksiin liittyvät ongelmat ovat suurimmat köyhissä, alikehittyneissä maissa, joissa ei ole mahdollisuutta riittäviin terveydenhuoltopalveluihin ja joissa naisten terveyteen liittyvät kysymykset eivät usein ole muutenkaan etusijalla.

Ympärileikkaus on tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksia loukkaava käytäntö, jota vastustetaan nykyisin maailmanlaajuisesti. Myös Afrikassa taistellaan tyttöjen ympärileikkauksia vastaan. Monissa maissa on pyritty kehittämään tyttöjen ympärileikkausten vastaista lainsäädäntöä ja toimintaohjelmia. Esimerkiksi Sudanissa laki kuitenkin kieltää

vain infibulaatio-tyyppiset leikkaukset, ei ympärileikkausten lievempiä muotoja. Myös Egyptissä on vuosikausia kiistelty siitä, onko tyttöjen ympärileikkaus Egyptin lainsäädännön mukaan kielletty kaikissa olosuhteissa vai voidaanko tapa medikaloida ja hyväksyä lääkäreiden suorittamana. Egyptin uskonnolliset johtajat ovat lisäksi olleet erimielisiä siitä, kuuluuko tyttöjen ympärileikkaus islamiin vai ei. Monissa maissa lait eivät olekaan osoittautuneet riittävän tehokkaaksi keinoksi ympärileikkauksiperinteen katkaisemiseksi.

Länsimaissa tyttöjen ympärileikkaus on yleensä kielletty joko omalla ympärileikkauksen kieltävällä lailla (ainakin Ruotsi, Englanti ja Norja) tai siihen sovelletaan jo olemassa olevaa rikoslakia. Ranskassa on ollut useita oikeustapauksia tyttöjen ympärileikkauksiin liittyen. Suomessa tyttöjen ympärileikkaus on kaikissa muodoissaan rikoslain mukaan rangaistava teko. Suomessa ei toistaiseksi ole ollut yhtään oikeustapausta tyttöjen ympärileikkauksesta, mutta todennäköisesti se katsottaisiin törkeäksi pahoinpitelyksi. Ympärileikkaamisesta voi saada jopa kymmenen vuoden vankeusrangaistuksen. Myös tyttöjen vieminen ulkomaille ympärileikattavaksi on kielletty. Siitä huolimatta on mahdollista, että tyttöjen ympärileikkauksia tehdään jossain määrin edelleen Suomessa asuvien maahanmuuttajien keskuudessa esimerkiksi aikaisempiin kotimaihin suuntautuvilla matkoilla.

HOUKUTUSTEN MAAILMA

SEKSUAALISUUS

Seksuaalisuutta pidetään islamissa hyvin positiivisena asiana. Islamilaiset oppineet eivät koskaan ole ihannoineet selibaatissa elämistä. Profeetta Muhammedilla oli useita vaimoja ja hänen kerrotaan sanoneen, että menemällä naimisiin ihminen turvaa puolet uskonnostaan. Seksuaalisuutta pidetään positiivisena viettinä, jonka tyydyttäminen edistää henkistä ja fyysistä hyvinvointia. Kaikki seksuaalisuuden ilmaisut pitäisi kuitenkin rajoittaa heteroseksuaaliseen avioliittoon. Ihanteena pidetään sitä, että kaikki seksuaalisesti aktiivit yhteiskunnan jäsenet olisivat naimisissa ja tyydyttäisivät seksuaaliset tarpeensa avioliiton puitteissa. Varhaista avioliittoa on pidetty suositeltavana, ja sen on ajateltu varmistavan etenkin tyttöjen neitsyyden säilymisen.

Koska islamilainen laki rajoittaa seksuaalisuuden heteroseksuaaliseen lailliseen avioliittoon, masturbaatio, esiaviollinen seksi ja tietenkin kaikki avioliiton ulkopuoliset suhteet ovat kiellettyjä. Suhtautuminen masturbaatioon vaihtelee eri lakikoulukunnissa. Yhden tulkinnan mukaan masturbaatio on periaatteessa kielletty, mutta se saattaa olla sallittua, jos kyseessä on naimaton henkilö ja jos se on keino välttyä laittomalta suhteelta. Masturbaatio on yleensä hyväksytty nuorten miesten keinona purkaa seksuaalisia tarpeitaan, mutta myöhemmällä iällä siitä tulee tabu.

Avioliiton ulkopuolisia suhteita esiintyy myös muslimiyhteisöissä. Nuorilla on esiaviollisia suhteita ja aviopareilla avioliiton ulkopuolisia suhteita. Myös prostituutiolle on suuret markkinat ja sukupuolitauteja esiintyy. Suuri HIV-infektioiden levittäjä ovat suonensisäiset huumeet, mutta infektiot leviävät myös seksisuhteiden kautta. Koska laittomat seksisuhteet ja prostituutio ovat islamilaisen moraalikäsityksen vastaisia, on niistä samoin kuin sukupuolitaudeista ja aviottomista lapsista vaikea saada luotettavaa tietoa.

Jotta kaikki mahdolliset houkutukset laittomien suhteiden harrastamiseksi voitaisiin eliminoida, tulisi sekä miesten että naisten esiintyä kodin ulkopuolella mahdollisimman huomiota herättämättömästi. Naisten pitäisi peittää itsestään kaikki muu paitsi kasvot ja kädet, miesten vartalonsa navasta polviin. Muslimimiehet eivät kuitenkaan yleensä pidä edes shortseja eivätkä hihattomia paitoja, sillä se ei kuulu tapoihin. Monet muslimit tulkitsevat Koraania niin, että he ajattelevat pukeutumiskoodin olevan Jumalan käsky. Koraanissa ei kuitenkaan määritellä siveätä pukeutumista tarkasti, esimerkiksi hiusten peittämistä ei mainita. Monet

Iranissa ja Saudi-Arabiassa laki määrittelee naisen sopivan pukeutumisen julkisella alueella. Muissa islamilaisissa yhteisöissä pukeutumiseen vaikuttavat monet muut seikat kuten henkilökohtainen vakaumus, yhteisön arvot, perinteet ja muoti. Kuva: Matti Remes.

muslimit, esimerkiksi Suomen tataarit, tulkitsevatkin pukeutumissääntöjä niin, että riittää kun pukeutuu säädylisesti, yhteiskunnan yleisten normien mukaan.

HOMOSEKSUAALISUUS

Fyysinen läheisyys samaa sukupuolta edustavien ihmisten välillä on monissa kulttuureissa paljon tiiviimpää kuin Suomessa. Miehet halaavat, antavat poskisuudelmia toisilleen ja kulkevat kaulakkain aivan yleisesti ilman minkäänlaista seksuaalista tarkoitusta. Homoseksuaalisuus on islamilaisissa yhteiskunnissa lailla kielletty ja sitä pidetään rikoksena yhteiskuntaa ja yleistä siveellisyyttä vastaan. Avioliitto on aina miehen ja naisen välinen liitto, eikä homoseksuaalisten liittojen hyväksymisestä edes keskustella. Homoseksuaalisuutta esiintyy kuitenkin yleisesti myös muslimien parissa, eikä siihen ole perinteisesti suhtauduttu kovinkaan kielteisesti. Homoseksuaalisia suhteita on voitu pitää tarpeellisina, jotta yhteisön naisten neitsyys on voitu turvata. Sen sijaan homoseksuaalisia identiteettiä on muslimien yleensä vaikea

hyväksyä. Naisten homoseksuaaliset suhteet ovat nyky-yhteiskunnissa vaiettu asia, mutta Profeetan perimätieto tuomitsee myös ne. Iranin rikoslaki tuomitsee sekä miesten että naisten homoseksuaaliset suhteet, mutta niistä tuomitsemiseksi tarvitaan vahva silminnäkiä-todistus.

Rangaistukset homoseksuaalisesta aktista ovat yleensä sakkoja tai vankeutta, mutta Iranissa ja Saudi-Arabiassa rangaistus voi olla jopa kuolema. Islamilaisessa laissa homoseksuaalisuudesta ei määritellä tiettyä rangaistusta, vaikkakin se luetaan laittomaksi sukupuolisuhteeksi. Monissa tapauksissa homoseksuaalisuuden kieltäviä lakeja ei valvota eikä rangaistuksia panna täytäntöön. Viime aikoina Saudi-Arabiassa ja Egyptissä homoseksuaaleja on kuitenkin tuomittu. Islamiuskoiset homoseksuaalit voivat nykyään vaihtaa mielipiteitään ja pitää yllä omaa alakulttuuriaan internetin kautta. Perinteisiä miespuolisten homoseksuaalien kohtauspaikkoja ovat olleet puistot, naiset tapaavat toisiaan kodeissaan.

TULEVAISUUDEN HAASTEITA

OIKEUS OMAAN VARTALOON

Suurimmat ongelmat naisten seksuaaliterveydessä liittyvät heidän puutteelliseen oikeuteensa määrätä omaan kehoonsa liittyvistä asioista. Naisen ruumis on yhteisöllisesti hyvin tärkeä. Siihen liitetään usein suvun ja perheen kunnia, mutta se on tärkeä myös traditioiden siirtämisessä sukupolvelta toiselle ja uuden sukupolven synnyttämisessä. Suomessa ajatellaan ja käyttäydytään usein hyvin yksilökeskeisesti ja ehkä itsekkäästikin, mutta monissa muissa kulttuureissa yhteisön hyvinvointi ja oikeudet ovat tärkeämpiä kuin yksilön. Seksuaalioikeudet ovat tiiviisti sidoksissa yleisiin ihmisoikeuksiin. Monien islamilaisten maiden lainsäädännössä on puutteita ihmisoikeuksien kohdalla, mutta osittain ongelmana on myös lain ja käytäntöjen välinen ristiriita.

Muslimiyhteisöissä ongelma-alueita seksuaaliterveyden kannalta ovat ainakin varhaiset ja/tai epämieluisat avioliitot, erilaisten seksuaalisten suuntauksien tuomitseminen, ns. kunniamurhat, raiskaus avioliitossa, tyttöjen ympärileikkaus, avioliiton ulkopuolisten raskauksien häpeällisyys, nuorten seksuaalisuuden tukahduttaminen, vaikeus saada turvallinen abortti ja seksuaalivalistuksen puutteellisuus.

Aviorikos on yksi shari'assa määritellyistä vakavista rikoksista. Nykyään aviorikos on kriminalisoitu kaikkien muslimienemmistöisten maiden rikoslaissa, poikkeuksena Turkki. Aviorikosta pidetään vakavana rikoksena siksi, että se on yksi Koraanissa mainituista ns. hudud-rikoksista ja sen ajatellaan olevan rikkomus Jumalan asettamia rajoja ja yhteiskunnan moraalialia vastaan. Iranissa aviorikos on pahempi rikos kuin murha ja siitä on rangaistuksena joko raipparangaistus tai kivittäminen. Egyptissä nainen voi saada aviorikoksesta jopa kaksi vuotta vankeutta, mutta miesten rangaistus on vain kuusi kuukautta. Tunisiassa rangaistus on sakkoa ja kuusi kuukautta vankeutta molemmille osapuolille, kuitenkin siten, että rangaistus pannaan täytäntöön vain loukatun osapuolen vaatimuksesta.

Yksi suurimmista ihmis- ja seksuaalioikeuksien rikkomuksista ovat ns. kunniamurhat. Kunniamurhalla tarkoitetaan perheenjäsenen tekemää murhaa, jonka uhrina on epäsiiveellisestä käytöksestä epäilty nainen. Ajatus kunniamurhasta on peräisin esi-islamilaiselta ajalta. Sen taustalla on kunniakäsite, joka määrittää naisten seksuaa-

Tänä päivänä musliminaiset yhä vahvemmin osallistuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun ja osaavat hyödyntää myös uskonnollisia perusteluja asemansa parantamiseksi. Kuva: Outi Einola-Head.

lisuuden kautta. Monissa maissa, kuten Jordaniassa, Syyriassa, Turkissa, Pakistanissa, Kuwaitissa ja Egyptissä rangaistus kunniamurhasta on vain nimellinen. Miehillä ajatellaan olevan oikeus rangaista naisia, jotka ovat syyllistyneet epäasialliseen käytökseen. Islamilaisen lain mukaan aviorikoksesta syyttämiseen tarvitaan neljä silminnäkiäjäto-distajaa. Tätäkään vaatimusta ei aina oteta huomioon, vaan pelkkä epäily epäsiiveellisydestä saattaa riittää. Niillä alueilla, joilla kunniamurhia tehdään, se on koko väestön ongelma. Esimerkiksi Jordaniassa ja Egyptissä se koskettaa yhtä lailla kristittyjä kuin muslimeja.

Monissa islamilaisissa maissa raiskaaja saa tekonsa anteeksi, jos hän menee uhrinsa

kanssa naimisiin. Näin korjataan myös raiskauksen naisen perheelle aiheuttama häpeä. Tällainen käytäntö on naiselle traumaattinen ja esimerkiksi somalialaiset naiset ovat arvostelleet sitä ankarasti. Traditionaalisen islamilaisen lain mukaan raiskausta pidetään rikoksena yleistä siiveellisyttä ja perheinstituutiota vastaan. Tällainen ajattelu kumpuaa näkemyksestä, jonka mukaan naisen ruumis ei kuulu hänelle itselleen vaan hänen isälleen, miehelleen ja yhteisölle. Rangaistukset raiskauksista vaihtelevat suuresti eri maissa: Iranissa raiskaaja voi saada kuolemantuomion, Egyptissä vankeutta. Avioliitossa tapahtuva raiskaus ei ole rikos, vaikka naisjärjestöt Turkissa, Jordaniassa ja Tunisiassa pyrkivät aktiivisesti muuttamaan rikoslakia tältä osin.

KEHITYSNÄKYMIÄ

Monet islamilaiset maat julistavat perustuslaeissaan, että naiset ja miehet ovat samanarvoisia kansalaisia. Naisten oikeuksia polkevat lait ja epätasa-arvoinen lainkäyttö ovat siten ristiriidassa näiden maiden omien perustuslakien kanssa. Miksi lakeja ja käytäntöjä ei sitten muuteta? Yksi suurimmista esteistä on monien maiden poliittinen tilanne. Hallitusten legitimitietin horjuvuus, demokration puutteellisuus, taloudellinen epävarmuus ja uskonnollisen fundamentalismin ja ääri-
liikkeiden nousu ovat tekijöitä, jotka estävät rauhallisen kehityksen. Ongelmana on monin paikoin myös kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten vaihtelevuus. Monissa islamilaisissa maissa valtion ja kansalaisyhteiskunnan välinen kommunikaatio ja yhteistyö on ongelmallista. Monilla alueilla mielipiteet siitä, mihin suuntaan yhteiskuntaa tulisi ylipäättään kehittää, ovat hyvin ristiriitaisia. Osa aktivisteista haluaisi lisätä vapauksia ja kansalaisoikeuksia, osa taas pelkää, että uskonnon ja yhteiskunnan vaikutusvallan väheneminen johtaisi moraaliseen rappioon.

Vaikeuksista huolimatta islamilaisissa maissa on paljon hyviä esimerkkejä onnistuneista uudistuksista. Turkissa viimeisen viiden vuoden aikana on saatu aikaan uusi perheväkivallan tuomitseva laki, neitsyyden pakollinen testaaminen on kielletty, vuoden 2001 siviililaki asettaa naiset samaan asemaan miesten kanssa ja voimakas kampanja rikoslain muuttamiseksi tasa-arvoiseksi on meneillään. Tunisiassa naisten väkivaltainen kohtelu on tehty rikoslaissa rangaistavaksi ja Jordaniassa naisten ja miesten alhaisin sallittu avioitumisikä on nostettu 18:aan. Toisaalta jordanialaisten naisten kampanjointi kunniamurhien ja raiskauksien rangaistusten tiukentamiseksi tai aborttilainsäädännön muuttamiseksi ei ole vielä tuottanut tulosta.

Myös Marokon uusi hallitus on ollut kiittävän aktiivinen naisten asemaa parantavan lainsäädännön suhteen. Naisiin kohdistuvasta väkivallasta on tehty julkinen ongelma, johon sekä terveydenhuollossa että poliisin parissa on alettu kiinnittää huomiota. Myös muissa arabimaissa naisiin kohdistuvaan väkivaltaan on alettu kiinnittää enemmän huomiota. Marokon uusi perhelaki, joka takaa naisille tasa-arvoiset oikeudet perheissä, hyväksyttiin helmikuussa 2004. Uudistus poistaa vanhassa laissa olleen aikuisten naisten holhouksenalaisuuden, tekee naisesta tasa-puolisen partnerin avioliitossa, antaa naisille oikeuden ottaa avioero ja saada lasten huoltajuus sekä rajoittaa polygamiaa antamalla naisille oikeuden lisätä sen kieltävä ehto avioliittosopimukseen.

Vakaa taloudellinen ja yhteiskunnallinen kehitys on välttämätön naisten ja lasten aseman kohentamiseksi. Yksi tehokkaimmista keinoista edistää koko yhteisön terveydentilaa, säännöstellä syntyvyyttä, hallita sukupuolitautilien leviämistä ja lisätä naisten mahdollisuuksia päättää omista asioistaan on naisten ja tyttöjen koulutuksen parantaminen. On tärkeää huomata ja tukea islamilaisissa maissa tapahtuvia positiivisia kehityssuuntauksia erityisesti nyt kun islamilaiseen maailmaan liittyy niin paljon ennakkoluuloja ja jopa pelkoja. Kehitysyhteistyössä tarvitaan ymmärrystä islamin perusteista, mutta myös siitä, että uskonnon tulkinnassa tapahtuu jatkuvaa muutosta. Islamiin liittyvien kysymysten tuntemus on tärkeää myös Suomessa, jossa muslimien määrä kasvaa. Jatkossa joudumme ehkä yhä enemmän pohtimaan myös sitä, kuinka tietyt islamilaiset ja toisaalta suomalaiset käytännöt voidaan sovittaa yhteen.

Kirjallisuus

Hallenberg, Helena 1998. Miten elää muslimina. Teoksessa Heikki Palva ja Irmeli Perho (toim.): Islamilainen kulttuuri, 12–77. Helsinki: Otava.

Hassinen-Ali-Azzani, Tuulikki 2002. Terveys ja lapset ovat Jumalan lahjoja.

Etnografia somalialaisten terveyskäsitteistä ja perhe-elämän hoitokäytännöistä suomalaiseen kulttuuriin siirtymävaiheessa. Kuopion yliopiston julkaisu E. Yhteiskuntatieteet 95. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Islamic Family Law: <http://www.law.emory.edu/IFL/>

El Kaddioui, Sylvia 1999. Hunnutettu gaselli. Seksuaalisuudesta islamilaisessa kulttuurissa. Teoksessa Tuula Sakaranaho ja Heikki Pesonen (toim.), Muslimit Suomessa, 193–213. Helsinki: Yliopistopaino.

Koraani. Suom. Jaakko Hämeen-Anttila 1995. Helsinki Basam Books.

Poikien ympärileikkauksia koskevaa lainsäädäntötarvetta selvittäneen työryhmän muistio 2004. Työryhmämuistioita 2003:39. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Rahmanzadeh, Ahad 2002. Population Policy in the Islamic Countries. www.bmz.de

Sakaranaho, Tuula 1999. Muslimit Euroopassa. Teoksessa Katja Hyry ja Juha Pentikäinen (toim.), Uskonnot maailmassa, 208–225. 4. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Tiilikainen, Marja 2003. Arjen islam. Somalinaisten elämää Suomessa. Tampere: Vastapaino.

Tiilikainen, Marja (toim.) 2004. Tyttöjen ja naisten ympärileikkaus Suomessa. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Helsinki: KokoNainen-projekti, Ihmisoikeusliitto. www.ihmisoikeusliitto.fi > KokoNainen.

World Health Organization www.who.int/gender/en > Gender and other

'Katsaus islamilaiseen maailmaan – naiset, perhe ja seksuaaliterveys' valottaa seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyviä kysymyksiä islamin näkökulmasta. Vihkosessa lähestytään aihetta niin sanotun normatiivisen islamin, islamilaiden maiden perhelakien, paikallisten käytäntöjen ja perinnäistapojen sekä Eurooppaan muuttaneiden muslimien näkökulmasta. Vihkonen on suunnattu erityisesti opettajille, sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle, islamilaisissa maissa kehitysprojekteissa työskenteleville sekä Suomessa muslimiperheitä työssään kohtaaville. Se sopii hyvin myös kaikille muille islamista ja erityisesti musliminaisten elämästä kiinnostuneille.

VÄESTÖLIITTO

Kehitysyhteistyö
Iso Roobertinkatu 20–22 A
PL 849
00101 Helsinki
Puh. (09) 228 050
Fax (09) 612 1211
[www. vaestoliitto.fi](http://www.vaestoliitto.fi)

